

ÁRA: 7,5 LEJ

XII. évfolyam, 90. szám

2009 / 8
OKTÓBER



RMKT 2009

Közgazdász Fórum

Forum Economic



RMKT
Economist's Forum

Kiadja a Romániai Magyar Közgazdász Társaság

A Romániai Magyar Közgazdász Társaság és a Babeş–Bolyai Tudományegyetem
Közgazdaság- és Gazdálkodástudományi Kara magyar tagozatának közös szakmai közlönye

ISSN 1582-1986
CNCSIS 755-2007 (C)

A tartalomból

- 3. **Nagy István**
Az emberi fejlődés index nagysága Romániában – területi elemzés
- 15. **Nagy Bálint Zsolt – Szász Levente**
Helyzetkép a Kolozsvári Metropolisz Övezet iparáról
- 29. **Szász Levente**
Kapacitásbővítési stratégiák értékelése: az időzítési opció értéke
- 45. **Madaras Szilárd**
A munkanélküliség elemzése a Központi Régió megyéiben
- 59. Agrárgazdaságtani rovat

KÖZGAZDÁSZ FÓRUM

Forum Economic
Economist's Forum



Tartalomjegyzék

NAGY ISTVÁN

Az emberi fejlődés index nagysága Romániában – területi elemzés.....3

NAGY BÁLINT ZSOLT – SZÁSZ LEVENTE

Helyzetkép a Kolozsvári Metropolisz Övezet iparáról.....15

SZÁSZ LEVENTE

Kapacitásbővítési stratégiák értékelése: az időzítési opció értéke.....29

MADARAS SZILÁRD

A munkanélküliség elemzése a Központi Régió megyéiben45

TAMÁS ERVIN – BÍRÓ BORÓKA-JÚLIA – SZŐCS EMESE:

Agrárgazdaságtani rovat.....59

CSOMAFÁY FERENC

Gazdasági hírek.....69

PÁSZTOR CSABA

Újdonságok a gazdasági és pénzügyi jogszabályozásban –
LXXIII. rész.....77

Könyvismertető79

Hírek81

A lap tartalmának román és angol nyelvű kivonata.....85

Az emberi fejlődés index nagysága Romániában – területi elemzés

NAGY ISTVÁN

A politikai változást követő szinte húsz évben a politikai és gazdasági változások a romániai régiók között meglévő egyenlőtlenségek elmélyüléséhez, valamint új különbségek megjelenéséhez vezettek. Az egyenlőtlenségek és fejlődési különbségek kialakulása a társadalmi fejlődés sajátossága, hiszen az egyes régióknak más-más gazdasági, társadalmi potenciálja van. Az elmaradott régiók felzárkóztatása az EU regionális politikájának is fő alkotóeleme. Azonban ahhoz, hogy a támogatás ne tévesszen célt, ezeket a különbségeket mérni kell. A klasszikus fejlettséget mérő mutatók mellett a '90-es években megjelentek a társadalmi jólétet is mérő indikátorok. A jelen kutatásban az emberi fejlődés indexet (HDI) vizsgálom, kitérve az egyes fejlesztési régiók és megyék közötti HDI különbségekre.

Kulcsszavak: emberi fejlődés index, HDI, területi egyenlőtlenség, fejlettség, társadalmi jólét.

A fejlettséget és elmaradottságot mérő mutatókról röviden

A rendszerváltás óta a kelet közép-európai térségben jelentős változások történtek. Ezek a változások egyaránt érintették a társadalmi, a politikai, és a gazdasági környezetet. Ez alól nem kivétel Románia sem, ahol az országban már meglévő különbségek – habár a Ceaușescu-rezsimben megmutatkozó különbségeket konkrét számokkal és mutatókkal nem tudjuk mérni – tovább nőttek. A politikai változást követő szinte húsz évben a politikai és gazdasági változások a romániai régiók közötti egyenlőtlenségek elmélyüléséhez, valamint új különbségek megjelenéséhez vezettek (Iuhas, 2004).

A 2000-es évek elején a piacgazdaságra való átmenet lényegében Romániában is befejeződött. Az ország 2004-ben NATO tag lett, majd megkapta az Európai Uniótól is a működő gazdaság címet, 2007-ben pedig csatlakozott az Unióhoz. A vállalkozások robbanásszerű növekedésének, a külföldi tőke megjelenésének, a bankrendszer kétszintűvé válásának, a széleskörű privatizációnak és egyéb más piaci tényezőnek köszönhetően az ország térségi és területi tagoltsága mára lényegesen eltér a rendszerváltás előtti helyzettől. Az egyenlőtlenségek és fejlődési különbségek kialakulása a társadalmi fejlődés sajátossága, hiszen a régióknak más-más a gazdasági, társadalmi potenciálja.

A kialakult egyenlőtlenségek részben az egyének (az egyes országok gazdasága és társadalma) eltérő adottságainak, képességeinek, és az azok kihasználásának

lásra tett különböző mértékű erőfeszítéseinek, teljesítményének lehetnek a következményei, részben pedig a közöttük kialakult kapcsolatok, viszonyok okozta differenciálódásnak (Szentes, 1999). Attól függetlenül azonban, hogy a különbséget az egymástól eltérő belső adottságok vagy a kívülről befolyásoló, világgazdaságot gátló vagy serkentő tényezők okozzák, az egyes területek eltérő fejlettsége bizonyos szint elérését követően visszafordíthatatlan folyamatokat idézhet elő.

Az elmaradott régiók felzárkóztatása az EU regionális politikájának is fő alkotóeleme. Azonban ahhoz, hogy a támogatás ne tévesszen célt, ezeket a különbségeket mérni kell. A terület- és településfejlesztés alapfeltétele, hogy a területi fejlettséget, illetve elmaradottságot olyan megbízható mutatókkal ki tudjuk mutatni, amely meghatározhatja a fejlesztési források, pályázatok területi kedvezményezettjeinek prioritását.

A fejlettség mérésében az elmúlt hatvan évben lényeges változás és előrehaladás történt. A második világháború után jellemző volt a statikus – főleg gazdasági – mutatók használata, amelyek pillanatnyi állapotot tükröztek, és a mennyiségi mutatók voltak túlsúlyban.

Az elmaradottság–fejlettség kvantitatív mutatókkal – legyenek azok abszolút vagy relatív formában – való mérésének jelentőségét senki sem vitatja, hiszen az abból származó eredmények más országhoz, régióhoz való hasonlítása kétségkívül hasznos. Az egyoldalúan kvantitatív megközelítés azonban megtévesztő eredményre vezethet. A kérdés tehát az, hogy milyen mutatószámokat – vagy pedig ezek milyen fajta kombinációját – használjunk a fejlettség mérésére. Az egy adott országon belüli megyék fejlettségének vizsgálatában a statisztikai adatokhoz való nehéz hozzáférés korlátot jelent, így a megyék kvantitatív mutatók alapján való kategorizálása nagyban függ az adatszolgáltatástól, és ezek milyenségétől.

A legelterjedtebb és legáltalánosabb, több tényezőegyettes hatását tükröző gazdaságstatisztikai mutatószám az egy főre jutó bruttó hazai termék (GDP/fő), illetve ennek változatai: vásárlóerő-paritáson számolt GDP, illetve bruttó nemzeti termék (GNP) és bruttó nemzeti jövedelem (GNI). A GDP/főre tehát mint a fejlettséget, gazdagságot, életszínvonalat számszerűsítő adatra szokás tekinteni. A gazdasági elmaradottság, illetve fejlettség értékelésében fontos szerepet kapott a három fő ágazatnak (mezőgazdaság, ipar és szolgáltatás) a gazdaságon belüli súlya, az ezekben az ágazatokban levő foglalkoztatottak aránya is. A kutatók olyan törvényszerűségeket tártak fel, melyek szerint megállapítható, hogy a fejlettség növekedésével csökken a mezőgazdaság részaránya mind a foglalkoztatást, mind a gazdasági értéktermelést tekintve, ezzel szemben növekszik az ipar és a szolgáltatások súlya (Lőcsei, 2004). Különböző kutatásokban előtér-

be került a gazdasági mutatók mellett a kiegészítő, nem gazdasági mutatók alkalmazása is. Az egyszerre több mutató alapján való csoportosítások kétségtelesen értékesek, és az egy főre jutó GDP-re alapozott rangsorolásnál lényegesebben tartalmasabbak is. Egy komplex mutató a fejlődést mérő klasszikus mutatóknál jóval tartalmasabb, flexibilisebb lehet, továbbá bármikor könnyen alkalmazható a gazdasági, szociális változásokhoz (Lazăr, 2008). A CEROPE¹ (2006) kutatási központ 12 mutató² (6 gazdasági és 6 társadalmi mutató) alapján vizsgálta a gazdasági fejlettséget Romániában, Ungureanu (2002) és Dumitrescu (2008) pedig a romániai fejlesztési régiók fejlettségi szintjének mérésére 18 mutatóból álló komplex mutatót javasol.

A fentebb elemzett mutatók mellett természetesen egyéb lehetőség is rendelkezésünkre áll egy ország, régió, település fejlettségének mérésére. A társadalmi jelzőszámok és indikátorok iránt újra megnőtt az érdeklődés a nemzetközi tudományos életben. A fellendülés részben annak köszönhető, hogy az európai integráció folyamatának felgyorsulásával szükségessé vált egy társadalmi monitoring-rendszer felállítása, amely alkalmas komparatív statisztikával szolgál az egyes tagállamok társadalmi feltételeit, teljesítőképességét, életminőségét illetően (Husz, 2001).

Legfrissebb kutatási eredményként az ENSZ 1997-ben tette közzé azt a korszerű, 15 átfogó mutatószámból álló indikátor-rendszert, amely alkalmas a társadalmi jelenségek közvetlen mérésére. Másrészt konstruálható a GDP-hez hasonló aggregált index, amely a hozzáférhető jelzőszámok teljességét egy mutatószámban szintetizálja. Ilyenek pl. az életminőséget mérő Borda- és Copeland indexek, vagy a társadalmi változások mérésére kialakított Index of Social Progress (ISP), amelyet 46 változóból súlyozással hoztak létre. Az álláskeresők szempontjából nagy horderejű probléma a munkaerőpiac átalakulásának rendkívül gyors üteme. A probléma komplex vizsgálatához ezért olyan alkalmas mutatószámokra van szükség, amelyek segítségével vizsgálható az adaptációs nehézségekből fakadó társadalmi konfliktusok természete, így például alkalmas jelzőszám lehet a munkanélküliségtől való félelem mutatója is (Lengyel, 2002).

A jövedelem-eloszlási egyenlőtlenségek mértékének kiszámítására egy lehetséges és használatos globális index az egy főre jutó nettó jövedelemre szá-

¹ CEROPE – Gazdasági Politikák Központja, Románia.

² A hat vizsgált gazdasági mutató: GDP/fő, egy főre jutó export, ezer hektárra jutó traktorok száma, a szolgáltatás ágazat nemzetgazdaságon belüli aránya, folyómérleg GDP aránya, GDP-hez arányított energiahasználás. A hat vizsgált társadalmi mutató: internet használók aránya, egy lakosra jutó kalória-fogyasztás, iskolázottsági ráta, várható élettartam, egy lakosra jutó egészségügyi kiadás, korrupció elfogadás index.

mított Gini-koefficiens³ (Michael-Tóth, 1997), de terjedőben van a Robin Hood index⁴ és más mutatók alkalmazása is – ilyenek egyebek közt a munkaerő-piaci jelenlét fontosságára fényt derítő kereseti indexek (Lengyel, 2002). A külgazdasági teljesítmény, az exportnövekedési ráták és ezek tartós növekedése, az exportszektor jellege, struktúrájának elemzése is fontos mutatói lehetnek a fejlettségi szintnek (Szentés, 1999).

Az emberi fejlődés indexe

Az életminőség javítása érdekében, ami a maastrichti egyezmény aláírását követően az Európai Unió egyik fő célja, több tudományos műhelyben folyt kutatás egy olyan jelzőszám, index kidolgozására, amely a társadalmi jólétet hatékonyan mérni tudja.

Az eddig kidolgozott jóléti koncepciók lényegében két csoportba sorolhatók. Az egyik irányzat az egyéni jólétre fókuszáló életminőség-koncepció (quality of life, QOL), amely az objektív egyéni életfeltételek mérése mellett egyre inkább hangsúlyozza ezen életfeltételek szubjektív percepciójának fontosságát is, amelyet úgynevezett szubjektív indikátorokkal kísérel megragadni. A másik irányzat tulajdonképpen egy egyre terebélyesedő elméletcsoport, amely a társadalmak minőségét kívánja kvantifikálni azáltal, hogy az egyéni jólét koncepciója mellett, illetve azon túl egyes társadalmi szintű jelenségeket is (pl. a társadalmi kohézió, generáción belüli és azok közötti szolidaritás stb.) mérni igyekszik (Husz, 2001).

A továbbiakban ez utóbbi irányzatra összpontosítva, annak egy széles körben ismert és alkalmazott felfogását, az emberi fejlődés indexét (human development index, HDI) vizsgálom Románia esetében, külön kitérve a fejlesztési régiók és a székelyföldi megyék HDI nagyságára és összetevőire.

A fejlettségi mutató viszonylag új mutatónak számít, amely újra az embert helyezi a középpontba. A HDI megalkotásához a társadalmi jólét mérésének szükségessége és a GDP/fő hiányosságai⁵ vezettek. A cél az volt, hogy a széles

³ A mutató 0 és 1 közötti értéket vehet fel. Ha a koefficiens értéke nulla, akkor mindenki egyenlő jövedelemmel rendelkezik a sokaságban, teljes az egyenlőség. Ha viszont egy, akkor egyetlen személy kezében koncentrálódik az összes jövedelem.

⁴ Robin Hood index azt mutatja, hogy a jövedelem hány százalékát kellene a gazdagoktól (az átlag feletti jövedelműektől) a szegényekhez (átlag alatti jövedelműek) átcsoportosítani, hogy teljes legyen a jövedelem-egyenlőség (Nemes Nagy, 1999).

⁵ Az emberi fejlődés koncepciójának kidolgozói világosan kifejtik azon nézetüket, amely szerint a gazdasági output növekedése szükséges, de nem elégséges feltétele, valójában csak egy lehetséges eszköze a társadalmi jólét javításának. Nyilvánvaló ugyanis, hogy ha egy ország többletjövedelmét például honvédelmi kiadásokra, a külső adósságok kiegyenlítésére, presztízsjószágok vásárlására vagy egy szűk elit csoport szükségleteinek magasabb szintű kielégítésére költi, akkor a nemzeti jövedelem emelkedése nem von maga után társadalmi szintű jólétnövekedést (Husz, 2001).

körben használt GDP helyett egy átfogóbb, a társadalmi jelenségek több oldalát megjelenítő mutató kerüljön használatba, amely kis adatigényű legyen, hogy mind a kutatók, mind pedig a politikai döntéshozók könnyűszerrel használni tudják.

Az index legegyszerűbb formája három komponenst tartalmaz: vásárlóerő-paritáson számolt GDP/fő, várható élettartam és a felnőtt írástudók aránya. Az emberi fejlődés index tehát a gazdasági teljesítmény mellett a hosszú életet és a tanultságot tekinti alapvető dimenzióknak. Az index értéke egynél kisebb, és azt mutatja, hogy egyes országok, térségek humán fejlettségi szintje mekkora az elképzelhető maximumhoz képest. Megjelenése óta (1990) a HDI indexet számos kritika érte⁶, az index alkotóelemei azonban lényegesen nem változtak⁷. Az ENSZ legutolsó (2007-es) Romániára vonatkozó Human Development Report című kiadványa a HDI mértékét a következő matematikai képlettel határozza meg:

$$\text{HDI} = \frac{I_1 + I_2 + I_3}{3}, \text{ ahol}$$

- $I_1 = \frac{\log x - \log x_{\min}}{\log x_{\max} - \log x_{\min}}$ – a gazdasági teljesítményt méri és az egy főre eső reál GDP vásárlóerő-paritáson vett értékének diszkontált változata, x_{\min} és x_{\max} értéke pedig rögzített (100, illetve 40 000 USD),
- $I_2 = \frac{x - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}$ – a születéskor várható átlagos élettartam, x_{\min} 25 év és x_{\max} 85 év,
- $I_3 = \frac{2 \times O_1 + 1 \times O_2}{3}$ – oktatási teljesítmény index, az O_1 az alfabetizációs ráta⁸, az O_2 pedig a beiskolázási ráta⁹.

Mindkét mutatót az I_2 mutató képletének analógiájára számítjuk ki, a szélsőértékek pedig egyaránt 100 és 0 százalékban rögzítettek.

⁶ A kritikák ellenére a HDI használatával egyre többször találkozunk. A fejlődés index alkalmazása főleg olyan régiók/országok esetében lett jellemző, ahol a statisztikai adatszolgáltatás fejletlensége miatt nincs mód a kritikák által „megkövetelt” finomabb mutatók alkalmazására.

⁷ Az index kiszámítási módjának a változtatására szükség volt, ugyanis olyan eredményeket tartalmazott, amelyek „torzak” voltak. Pl. a közzölt adatok alapján 1987-ben Bulgáriának nagyobb értékű HDI index értéke volt, mint Magyarországnak, és a tanulmány mind Romániát, mind Bulgáriát a legnagyobb kategóriájú emberi fejlettség csoport országai közé sorolta. Ez természetesen nem felelt meg a valóságnak.

⁸ A felnőtt írni-olvasni tudók aránya.

⁹ Az alap-, közép- és felsőfokú iskolások aránya.

A HDI mértéke Romániában

Ha a fenti képlet alapján a számításokat¹⁰ elvégezem Romániára, akkor 2005-ben¹¹ a kapott indexérték 0,808. Az EU 27 tagországának átlagánál (0,861) majdnem 7%-kal kisebb értékkel Románia sereghajtó, még Bulgária is valamivel jobb (0,816) eredményt ért el (NHDR, 2007). A 2007–2008-as Human Development Report ugyanarra a 2005-ös évre valamivel jobb index eredményt (0,813) közölt, de a sorrend nem változott. Románia egyébként először 2004-ben lépte át a 0,8-as index küszöböt, amely a fejlett és a közepesen fejlett HDI-vel rendelkező országok választóvonalára. A jelentés alapján Románia a vizsgált 177 ország közül a 60. helyen van, jóval a szomszédos Magyarország mögött, amely 0,874-es index értékkel a 36. Ugyanakkor figyelemreméltó, hogy Románia az 1992-es évi 98. helyről a 60. helyre lépett előre (HDR, 1990), míg Bulgáriának a 65. helyről csupán az 53.-ra, Magyarországnak pedig az 50. helyről a 36.-ra sikerült feltornászni magát. Ez elsősorban a GDP/fő dinamikájával magyarázható: a 2002–2005 közötti időszakban az EU tagországok közül Romániának volt az egyik legnagyobb GDP-növekedése.

A HDI alkotóelemeinek a vizsgálata elénk tár néhány számottevő különbséget. Ha Románia GDP/fő indexének európai átlaghoz viszonyított alacsony szintje szinte mindenki számára egyértelmű, addig a várható élettartam indexbeli különbségek nem voltak annyira nyilvánvalóak. Amíg az európai (EU27) várható élettartam index 0,863, addig Romániában 2005-ben 0,780 volt (NHDR, 2007). Ez azt jelenti, hogy Romániában átlagban öt évvel kevesebbet élnek az emberek, mint általában az európai országokban. A harmadik alkotóelem (oktatási teljesítmény index) első indikátora, az alfabetizációs ráta közel van az európai átlaghoz, a beiskolázási ráta azonban alacsonyabb, 72,9 százalékos szinten van.

A HDI területi megoszlása

A HDI-t ugyanakkor nemcsak az egyes országok fejlettségének összehasonlítására használják, hanem alkalmazható az országon belüli etnikai, jövedelmi, regionális különbségek megragadására is. Az országon belüli összehasonlításoknál az indexszel kapcsolatos problémák egy része eltűnik, hiszen jóval kisebb az esély arra, hogy a mérés során intézményi–kulturális külön-

¹⁰ 2005-ben Romániában a várható élettartam 71,8 év, vásárlóerő-paritáson számolt GDP/fő 9 045 USD, az alfabetizációs ráta 97,5%, a beiskolázási ráta 72,9% volt (NHDR, 2007). Ezek alapján az I_1 értéke 0,752, az I_2 értéke 0,780 (71,8-25/85-25), az I_3 pedig 0,893 ($O_1=97,5/100$, $O_2=72,9/100$).

¹¹ A legfrissebb romániai adatok 2005-ből származnak.

ségeket, és nem pedig a jóléttel kapcsolatos fejlettségi szinteket hasonlítunk össze (Husz, 2001).

Romániában a legnagyobb emberi fejlődés indexe a Bukarest-Ilfov régió-
nak van, amelyet a Nyugat és Közép fejlesztési régiók követnek (1. táblázat).
Mindhárom régió HDI értéke az országos átlag és 0,8 fölött van, ami a fejlett
HDI-vel rendelkező régiók közé sorolja. A legkisebb index értéket az Észak-ke-
let régió és a Dél régió tudhatja magának. A HDI szerinti rangsorolás nagyjából
megegyezik a GDP/fő szerinti rangsorolással, egyedüli különbség a Dél-nyugat
régió esetében van, amely, habár a gazdasági teljesítmény szerint kevésbé fej-
lett a Dél-kelet és Dél régiókhöz viszonyítva, magasabb HDI index értékkel ren-
delkezik. Ha egy ország/régió a GDP/fő mutató alapján jóval jobb helyezést ér
el, mint a HDI-rangsorban, akkor ezt úgy értelmezhetjük, hogy a nemzeti jöve-
delemnek a társadalmi jólétre való konvertálása nem kielégítő (Husz, 2001). A
mi esetünkben ez a különbség azonban elenyésző, és a négy hónappal nagyobb
várható élettartamnak és a jóval jobb beiskolázási aránynak köszönhető.

1. táblázat: A HDI és komponenseinek értéke a romániai
fejlesztési régiókban, 2004

Régió	Vásárlóerő paritású GDP/fő – USD, 2004	Várható élet- tartam – év, 2002–2004	Alfabetizá- ciós ráta – %, 2004	Beiskolázá- si ráta – %, 2004/2005	HDI 2004
Bukarest-Ilfov	16 162	73,5	99,0	106,9	0,891
Nyugat	9 679	70,8	98,0	76,4	0,811
Közép	8 796	71,8	98,1	68,6	0,803
Észak-nyugat	8 203	70,6	97,5	72,2	0,796
Dél-nyugat	7 032	71,4	96,6	69,2	0,786
Dél-kelet	7 658	71,0	97,2	65,5	0,785
Dél	7 041	71,1	95,7	65,2	0,778
Észak-kelet	5 839	71,1	97,5	67,0	0,773
Románia (átlag)	8 439	71,3	97,4	72,0	0,800

Forrás: NHDR, 2007.

A fejlesztési régiók HDI különbségeinek kialakulásához a legnagyobb
mértékben a GDP/fő és az oktatási teljesítmény indexbeli különbségek járul-
tak hozzá. Ha a fejlesztési régiókban a felnőtt írni-olvasni tudók aránya min-
den régióban nagyjából ugyanaz, a beiskolázási ráta nagy különbségeket mu-
tat (lásd 1. táblázat). A legnagyobb beiskolázási aránnyal Bukarest-Ilfov ren-
delkezik, a legkisebbel pedig a Dél és Dél-kelet régiók. Ez a városiasodottsági
szint és a HDI közötti erős korrelációval (NHDR, 2007) magyarázható. A ki-

sebb urbanizációs szintű déli és észak-keleti régiókban az iskolázottsági szint alacsonyabb.

Az időbeli változásokat vizsgálva szembetűnik az Észak-nyugat régió növekvő teljesítménye. 1997-ben még csak a 6. helyen volt (Vincze, 2000), 2004-ben pedig elérte a 4. helyet. Ezt elsősorban a jóval gyorsabban növekvő GDP-nek köszönheti. Amíg 1997-ben a régió a GDP/fő szerinti rangsorolásban az utolsó előtti régió volt, addig 2004-ben már a negyedik. A többi régió pozíciója ebben az időszakban nem változott.

A HDI nagysága a romániai megyékben

A romániai megyék emberi fejlődés indexének kiszámolásában kénytelen voltam 2005-öt venni alapul. Habár a megyei bontású GDP adatok 2006-ra, a születéskor várható átlagos élettartam és a beiskolázási adatok már 2006–2007-re is megtalálhatóak, a felnőtt írni és olvasni tudók arányának megyei bontású legfrissebb adatai 2005-re vonatkoznak. A megyei bontású vásárlóerő paritású GDP adatok hiányában pedig normál egy főre eső GDP-vel számoltam. Az eredmény nem vezet torzításhoz, hiszen a megyék egymás közti összehasonlítása a cél. Ugyanakkor a HDI-t kétféleképpen számoltam ki. Az első módszer szerint (HDI 1-gyel jelöltem, lásd 2. táblázat) a szélsőértékeket a Human Development Reportban ajánlott eljárás alapján konstans számként állapítottam meg, a második módszerben a szélsőértékek az adatsor konkrét minimum, illetve maximum értékei (HDI 2-vel jelöltem).

2. táblázat: A HDI és az egy főre eső GDP nagysága a romániai megyékben, 2005

Rang-sor	Megye	HDI 1.	Megye	HDI 2.	Megye	GDP/fő – USD
1	Bukarest-Ilfov	0,88	Bukarest-Ilfov	1,02	Bukarest-Ilfov	10 148
2	Kolozs	0,81	Kolozs	0,78	Temes	6 523
3	Temes	0,81	Brassó	0,77	Konstanca	5 994
4	Brassó	0,79	Temes	0,76	Kolozs	5 667
5	Konstanca	0,79	Argeş	0,71	Brassó	5 403
6	Szeben	0,79	Szeben	0,71	Arad	5 241
7	Argeş	0,78	Válcea	0,70	Argeş	5 104
8	Arad	0,78	Konstanca	0,69	Szeben	4 954
9	Iaşi	0,78	Prahova	0,69	Prahova	4 624
10	Átlag	0,77	Gorj	0,69	Bihar	4 608
11	Gorj	0,77	Átlag	0,67	Átlag	4 581

Rang-sor	Megye	HDI 1.	Megye	HDI 2.	Megye	GDP/fő – USD
12	Bihar	0,77	Iași	0,66	Gorj	4 561
13	Prahova	0,77	Arad	0,65	Fehér	4 208
14	Fehér	0,76	Suceava	0,65	Hunyad	4 122
15	Vâlcea	0,76	Fehér	0,65	Maros	4 054
16	Hunyad	0,76	Beszterce-N.	0,64	Vâlcea	4 048
17	Maros	0,76	Kovászna	0,64	Kovászna	3 896
18	Dolj	0,76	Maros	0,63	Krassó-Sz.	3 854
19	Galac	0,75	Vrancea	0,62	Harghita	3 755
20	Hargita	0,75	Brăila	0,62	Szatmár	3 720
21	Kovászna	0,75	Hargita	0,62	Beszterce-N.	3 705
22	Beszterce-N.	0,75	Galac	0,61	Iași	3 659
23	Suceava	0,75	Dâmbovița	0,61	Galac	3 570
24	Dâmbovița	0,75	Buzău	0,61	Bákó	3 563
25	Brăila	0,75	Neamț	0,59	Szilágy	3 552
26	Krassó-Sz.	0,74	Bihar	0,59	Dolj	3 461
27	Bákó	0,74	Dolj	0,58	Ialomița	3 435
28	Buzău	0,74	Hunyad	0,57	Tulcea	3 413
29	Szilágy	0,74	Ialomița	0,56	Dâmbovița	3 411
30	Mehedinți	0,74	Bákó	0,56	Brăila	3 349
31	Neamț	0,74	Tulcea	0,55	Máramaros	3 219
32	Ialomița	0,74	Mehedinți	0,53	Buzău	3 107
33	Máramaros	0,73	Szilágy	0,52	Suceava	3 040
34	Vrancea	0,73	Krassó-Sz.	0,52	Mehedinți	3 023
35	Tulcea	0,73	Máramaros	0,51	Neamț	2 977
36	Szatmár	0,73	Teleorman	0,50	Vrancea	2 869
37	Olt	0,72	Vaslui	0,49	Olt	2 782
38	Teleorman	0,72	Olt	0,48	Teleorman	2 747
39	Botoșani	0,71	Botoșani	0,47	Giurgiu	2 548
40	Vaslui	0,71	Călărași	0,44	Călărași	2 439
41	Călărași	0,71	Giurgiu	0,43	Botoșani	2 319
42	Giurgiu	0,70	Szatmár	0,40	Vaslui	2 070

Forrás: Saját számolás a NHDR (2007) és a romániai sztatistikai hivatal adatai alapján.

A két HDI érték és a fejlettséget mérő egy főre eső GDP közötti korrelációs együtthatókat vizsgálva, erősebb a korreláció az első módszer alapján kiszá-

molt HDI és a GDP/fő között. Ezért a továbbiakban ennek az adatsornak az eredményeit vizsgálom.

Ha a HDI és az egy főre eső GDP rangsorokat összehasonlítjuk, látható, hogy az első nyolc, legnagyobb értékkel rendelkező megye az egy főre eső GDP rangsorban is az első nyolc között található. A legnagyobb HDI értékkel Bukarest-Ilfov rendelkezik (2. táblázat), őt követi Kolozs, Temes és Brassó megye. Az országos átlag fölött van még Konstanca, Szeben, Argeş, Arad és Iaşi megye. Néhány megyében, a magas várható életkornak és a szinte teljes körű alfabetizációnak köszönhetően, a HDI értéke magasabb annál, mint amire a GDP-rangsor alapján számítani lehet. Iaşi megye eredménye ebből a szempontból kiemelkedő, hiszen a GDP szerinti rangsorolásban a 22., a HDI szerint pedig a 9. Fordított a helyzet a székelyföldi megyékben, ahol mindhárom megye a GDP rangsorolásnál valamivel gyengébben teljesített. Maros megye a GDP rangsor szerint a 15., a HDI szerint 17., Kovászna megye a 17., illetve 21., Hargita megye a 19., illetve a 20. (megelőzve Kovászna megyét). A legnagyobb rangsorbéli különbség Kovászna megye (4 pozíció) és Maros megye (2 pozíció) esetében van. Hargita megyében a különbség nem számottevő (3. táblázat).

3. táblázat: A székelyföldi megyék rangsorolása a HDI és a GDP/fő szerint, 2005

Megye	HDI rangsor	GDP/fő rangsor	HDI és GDP/fő rangsorok különbsége
Maros	17	15	2
Hargita	20	19	1
Kovászna	21	17	4
Átlag	10	11	-1

Forrás: Saját számolás a NHDR (2007) és a romániai statisztikai hivatal adatai alapján.

A két mutató közötti különbség Maros megye esetében az átlagnál kisebb várható élettartamnak köszönhető (72,07 év, amellyel az országos rangsorban a 24.). Habár Kovászna megyében a várható élettartam átlagon felüli (72,57 év, amellyel az országos rangsorban a 13.), az oktatási teljesítmény index lerontja a HDI értéket: a 0,843-as értékkel az országos rangsorban csupán a 33.. Az oktatási teljesítmény indexen belül a megyének a beiskolázási rátája meglepően alacsony, 59,0. Ez az érték jóval az országos átlag, 72,9, alatt van, és az ország utolsó megyéi közé sorolja (36.). A megye alfabetizációs szintje az átlaghoz közeli.

HDI kiszámítása és alkalmazása segített összehasonlítani és pozicionálni mind Romániát, mind az őt alkotó fejlesztési régiókat és megyéket. A kapott eredmények segítenek a meglévő különbségek és rangsorok felállításában, azonban a társadalmi jólét vizsgálatához érdemes lenne az index alapkonceptiójának megfelelő, finomabb komponensekkel helyettesíteni az eredeti mutatókat. Erre azonban korlátokat szab a jelenlegi romániai társadalomstatistikai adatok hiányossága és nehézkes hozzáférhetősége.

Irodalomjegyzék, hivatkozások

Anuarul Statistic al României 1995–2008 [Romániai Statisztikai Évkönyvek, 1995–2008]. București, Institutul Național De Statistică.

CEROPE, 2006: Evaluarea stadiului de dezvoltare economico - socială a româniei comparativ cu alte țări. [Románia gazdasági-társadalmi fejlettségi szintjének vizsgálata és más országokkal való összehasonlítása]. <http://www.cnp.ro/-user/repository/30bc5599788e7b5ffdf.pdf>. [2009. július 3.].

Dumitrescu Daniela, 2008: România regiuni de dezvoltare. Disparități socio-economice. [Fejlesztési régiók Romániában. Társadalmi-gazdasági egyenlőtlenségek]. Târgoviște, Editura Cetatea de Scaun.

Human Development Report 1990, 1995, 2007. New York – Oxford, UNDP. (A szövegben: HDR 1990...)

Husz Ildikó, 2001: Az emberi fejlődés indexe. *Szociológiai Szemle*. 2. 72–83. o.

Iuhas Valeriu, 2004: Dezvoltarea economică regională. [Gazdasági és regionális fejlődés]. Deva, Editura Emia.

Lazăr Mirela, 2008: Sistem de indicatori ai dezvoltării durabile la nivel local. 2008. București. Institutul Național de Cercetări Economice. Ph.D. értekezés.

Lengyel György (szerk.), 2002: Indikátorok és elemzések. Műhelytanulmányok a társadalmi jelzőszámok témaköréből. Budapest, 2002 BKÁE. <http://www.lib.unicorvinus.hu/pdf/indikatorok.pdf>. [2009. július. 10.].

Lőcsei Hajnalka, 2004: A foglalkoztatás ágazati és regionális dimenzióinak kapcsolata az ezredvégi Magyarországon. http://geogr.elte.hu/old/REF/RTT-9_hu/PDF/RTT-9/rtt9cikk2lh.pdf. [2009 január 12.].

Michel F. Förster, Tóth István György, 1997: Szegénység és egyenlőtlenségek Magyarországon és a többi visegrádi országban. Tárki Társadalompolitikai tanulmányok. <http://www.tarki.hu/adatbank-h/kutjel/pdf/a386.pdf>. [2009 július 10.].

National Human Development Report România, 2007: Aderarea la Uniunea Europeană în Beneficiul Tuturor. UNDP. (A szövegben: NHDR 2007)

Szentes Tamás, 1999: Világgazdaságtan. Elméleti és módszertani alapok. Budapest, Aula Kiadó.

Ungureanu Mihaela, 2002: Sistemul de indicatori statistici utilizați pentru aprecierea dezvoltării regionale. [A regionális fejlettség mérésében használt statisztikai mutatók rendszere]. In: Elisabeta Roșca (szerk.): Statistică și dezvoltare regională. Suceava, Editura Universității din Suceava. 19–39. o.

Vincze Mária, 2000: Régió- és vidékfejlesztés. Cluj Napoca, Presa Universitară Clujeană.
